

Julian Goljand: käed eemale Estoniast ja vanalinnast! Rahvast ei tasu kultuuri nimel mürgitada

Teatrirahval tuleb maksumaksja raha sunniviisiline teatri juurdeehitise rajamisele suunamine ära unustada.

Viimased arengud näitavad, et meil pole mingit õigusriiki. Seadused, konkreetsel juhul muinsuskaitse seadus ja objektidele muinsuskaitse staatuse andmine, ei toimi. Tähtsaid, kõiki puudutavaid otsuseid, teevad suvalised, saatuse tahtel otsustajate hulka sattunud isikud.

Needsamad võimulolijad on viinud olukorra selleni, et kultuuritarbija, st rahvas, maksumaksja, kelle jaoks ja kelle rahaga peaksid kõik tähtsad kultuuriobjektid valmima, on sunnitud olemasolevate päästmiseks kodanliku algatuse korras välja astuma.

Riigikogu kultuurikomisjon on ebapädev

„Estonia“ juurdeehituse kava ei oleks pidanud üldse sündima. Seda poleks tohtinud kui täiesti kohatut käsitledagi, selle kultuuriobjektide pingeritta lisamisest rääkimata. Ja kui selline idee leidis riigikogu kultuurikomisjoni heakskiidu, siis nimetatud komisjon ei tohiks edaspidi kultuuriasju arutada.

Eesti tähtsaim kultuuriobjekt on meil jätkuvalt Tallinna vanalinn, mitte „Estonia“ oma repertuaariga. Teatri ja ka muude kultuuriasutuste käekäik sõltubki vanalinna olukorrast ja viimase säilitamisest. Seega kultuurikomisjon peab koosnema valdavalt vanalinna ekspertidest, keda me praeguses komisjoni koosseisus ei näe.

Vanalinn on meie ja terve maailma aare, mis on veelo UNESCO maailmapärandi nimekirjas. Nüüd ähvardab selle kaotsiminekut mitte sõda ega mälestiste seisund, vaid praeguste komisjoni liikmete lühinägelikkus ja tarbijalik mentaliteet. Vanalinna rahvusvahelisse kaitsealasse jäävad nii „Estonia“ kui Uus turg ja Tammsaare park.

Olemasoleva struktuuri meelevaldne muutmine ei oleks mõeldav.

epl.delfi.ee

Eesti Draamateater
Estonia teater
Ott Maaten
Arvo Volmer
Teater

Kõige jubedam on see, et pärandi hävitajate eesotsas seisavad ka kultuurikandjad ise. Konkreetselt „Estonia“ teatri kõneisikud (Ott Maaten, Mart Mikk, Arvo Volmer ja teised) soovivad jultunult saada teatrile suuremat hoonet, parimaid tingimusi selleks raha ega krunti omamata.

Oma ideede rahastamiseks nõutakse maksumaksja, kes teatri pikendamist ei soovi, raha. Seda ei saa mitte mingil moel korrektseks pidada.

Hoone sündis annetustest

Mart Mikk ise märgib väga õigesti märgib, et vana hoone läks maksma 811 416 rubla ja 32 kopikat. Kuid see polnud teatrirahva enda raha ja see summa saadi kokku mitte sunni korral, maksumaksja rahast, vaid vabatahtlike annetuste teel. Ehitustööde peamiseks finantseerijaks ja „Estonia“ tegelikuks valdajaks oli aga tulevase teatri vastas, nn „Saarineni majas“ asunud Tallinna

Vastastikuse Krediidühing. „Estonia“ ehitamiseks loodud ühisusel endil oli olemas kõigest 125 tuhat rubla (Tallinna Eesti teatri „Estonia“ ehituse ja ülespidamise osaühisuse majaehitamise aruanne 1909 - 1914, Tallinnas, maikuul 1915. aastal, lk.22).

Nimetatud osaühing käivitas osatähtede müüki terve Vene Impeeriumi ulatuses. Seega ka siis ooperit ehtasid nõndanimetatud „ooperivõhikud“, kelleks ülalmainitu neid, tänu kellele ooperirahvas maja omab, halvustavalt kutsus. Ja kui me vaatame esialgse hoone juurdeehituse välja pakutud maksumust, siis on selge, et teater suudab ka edaspidi eksisteerida vaid pidevate dotatsioonidega ja ainult nn „ooperivõhikute“ toel.

Ja mida suurem hoone, seda mõistagi suuremad on selle ülalpidamiskulud. Teatrirahval tuleb maksumaksja raha sunniviisiline teatri juurdeehitise rajamisele suunamine ära unustada. Sest rahvast ei tasu kultuuri nimel mürgitada.

Nimelt, Eesti kultuurikapitali seaduse §4 kohaselt, kultuurikapitali vara moodustub laekumistest vastavalt alkoholiaktsiisi seadusele ja tubakaaktsiisi seadusele, laekumistest hasartmängumaksust

vastavalt hasartmängumaksu seadusele, kultuurkapitali heaks tehtavatest varalistest annetustest ja pärandustest; kultuurkapitali vara paigutamisest saadavast tulust; muust majandustegevusest saadavast tulust; muudest laekumistest.

Seega ilmne, et kultuuri toetamine toimub valdavalt rahva kahjulike harjumuste, milleks on alkoholitarbimine ja hasartmängud, arvelt. Selline raha piltlikult öeldes „haiseb“ ning tegelikult sellistel põhimõtetel kultuuri rahastamine on ülimalt küüniline. Sest sellise põhimõtte järgi rahvas ei tohigi alkoholitarbimist ja õnnemänge mängimist vähendada ega lõpetada, kuna vastasel juhul kultuuri pole võimalik toetada.

Ühe õnnestunud kultuurikapitali rahastamise näitena tuuakse jätkuvalt Kumu, millega siinkirjutatu taas mitte mingil juhul ei nõustu. Kumu rajamise vajaduse ettekäändeks toodi senise muuseumi ehk Rüütelkonna hoone pindala väiksust. See väidetavalt ei võimaldanud kõikide teoste eksponeerimist ega säilitamist.

Kuid valminud hooneski jõuavad teosed vaatajani alles pärast tugeva „kuraatori“ poolse tsensuuri läbimist. Teoste mitte näitamise praktika puudutab eriti nii Eesti kui Euroopa kunsti õitseaega, 19.sajandit. Riikliku muuseumi üüratu tühi vestibüül, pooltühjad seinad ekspositsioonisaalides ning tööde hoidlates pidamine on maksumaksja tüssamine.

Käputäis nn „eksperte“ ei pea otsustama, mida tohib ja mida ei tohi välja panna. Tänu sellele „kultuuripoliitikale“ meie inimesed ei tunnegi oma rikast pärandit. Väikesele Eestile piisaks täielikult kunstimuuseumina korda tehtud Rüütelkonna hoonest ja rahvamuuseumina Raadi mõisast, ent jonnakalt jäeti neid koos paljude teiste juba omaette väärhoonetega restaureerimata-taastamata, eelistades ehitada ebapraktilisi, suurte ülalpidamiskulude ja väga kahtlase väärtusega laotaolisi ehitisi.

Ent rahvas pole nimetatud templite ehitamiseks ja ülalpidamiseks küll valmis surma surema. See soovib endiselt käia ajaloolises teatris, viibida esinduslike, muinsuskaitse all olevate hoonetega miljööväärtuslikus keskkonnas.

Pärnu mnt ja Estonia pst vaheline, keskaja müüride vahele kokkusurutud vanalinnast hõredam hoonestus tagabki

esinduslike Reaalkooli, Keskraamatukogu, Draamateatri, „Estonia“ hoonete parema vaadeldavuse. Kõik nimetatud hooned on lõpetatud, juurde-, peale- ega muid pikendusi ega laiendusi mitte vajavad ehitusmälestised.

Muusikatempleid küllaga

Kui ajaloolise teatri tehnilised võimalused ei võimalda seal kaasaja etendusi lavastada, siis pealinnas on küllalt hiljuti avatud saale, nt Noblessneri valukoda, mille akustikat kiitsid nii Arvo Pärt kui Tõnu Kaljuste. Hiljuti rajati Lohusallu, ehk siis Volmeri sõnul, prügimäele, Arvo Pärdi keskus. Tallinnas pole mingit karjuvat ruumipuudust muusika-ja teatrietenduste läbiviimiseks.

Puudu on jätkuvalt andekatest ja selge peaga inimestest, mille eredaks näiteks on kindlasti nimetatud juurdeehituse kava tekkimine. Kui ooperirahvas ei soovi enam ajaloolises teatris tegutseda, siis keegi neid seal kinni ei hoia, esitagu lahkumisavaldus ja vabastagu koht neile, kes tulevad siia suure heameelega.

Perifeeriasse pole mõtet teatrit ehitada ja kui häält pole, siis akustika kah ei aita

Arvo Volmeri sõnul perifeeriasse pole mõtet teatrit ehitada. See on Jumala õige, sest kuhu seda ka ei ehita, kas „prügimäele“ (st mere äärde) või Tallinna vanalinna, jääb see ikkagi Eestisse, mis tegelikult ongi see „perifeeria“, Euroopa tagahoov, kust vähegi tasemel tegija lahkub esimesel võimalusel keskusse.

Siia jäänute keskpärast taset aga ei saa mistahes viimase peal akustika päästa, on vaja annet, mida meie 1,3 mln rahvaarvu juures massiliselt tulema ei hakkagi. „Estonia“ oli ja jääb provintsteatriks, mida hakkavad ka tulevikus ilmestama ainult külalisetendused. Londoni, Sidney, Milano ja muude metropolidega võrrelda ega ehitada nende põhimõtetest lähtudes ei tohi ja polegi võimalik.

Aetakse sootuks segi ja viibitakse mõttes endiselt NL ajas, mil Eesti oli mitte Euroopa provints, vaid „aken Euroopasse“ ja kui Eesti privilegeeritud seis võimaldas tegelikult ooperirahva taotletud suurejoonelisust lubada. Rõhutan taas, et praegu Tallinnasse tullakse mitte „Estonia“ etendusi vaatama, vaid unikaalse vanalinna pärast, ja siis külastatakse üksiti ka

teatrietendusi.

Aga kohalik, varakam publik seab väärt elamuste saamiseks samme mitte „Estonia“, vaid lennujaama poole. Ja inimene ei lähe teatrisse pelgalt selle akustiliste omaduste, vaid täiselamuse saamise pärast, ning teatri sise- ja välisilme avaldavad publikule helist tugevamutki mõju. „Estonia“ silmailu oligi tegelikult koguaeg see, mis keskpäraseid lavastusi täielikust läbikukkumisest päästis.

Võimalus oli maha magatud või jäetud kohalikul tasandil meelega realiseerimata

Mälu värskenduseks väike ekskursioon lähiminevikku, aega, kui uue ooperiteatri ehitamiseks olid nii rahalised võimalused kui sobiv koht. Teatri tehnilistest probleemidest oldi juba ammu teadlikud, Leo Gensi 1974.a. lühitutvustuse järgi, ooperi- ja balletiteatri vajadusi arvestades jääb lava väikeseks, samuti jääb väikeseks portaali ava, soovida jätab teatrisaali akustika, teatri töömahu suurenemisega jäävad lavatagused ruumid kitsaks, mille lahenduseks valitsus võttis vastu otsuse uue ooperiteatri ehitamiseks Tallinna (Leo Gens, „Estonia“ teater, kirjastus „Eesti Raamat“, Tallinn, 1974, lk.37).

Siis sooviti rajada täiesti uus teater. Ja loogiliseks kohaks oli rajada see olemasoleva teatri ette. Kuna Estonia teatri ees olnud ajalooline kvartal hävis 1944. aasta märtsipommitamises peaaegu täielikult. Arhitekt H. Armani projekti järgi kavandati siia suurejooneline Tallinna Kultuurikeskus, raamatukogude, muuseumite, teadusasutuste jm taolisega, see realiseerus vaid osaliselt, enamik kavandatust jäi välja ehitamata.

Praeguse välisministeeriumi hoone asemele pidi tulema Teaduste Akadeemia presiidiumi kupliga hoone. Raamatukogu ja kunstimuuseumi asemele rajati nüüdseks lammutatud Poliitharidusmaja, ning nende „kultuuritemplite“ asemel kõrgub prügiarhitektuuri musternäidis „Solaris“. Estonia puiestee 7 endise Teaduste Akadeemia avalikust hoonest jäävad alles vaid seinad ning ehitatakse kortermajaks ümber.

Seega uusi „templeid“ oli küll võimalik kesklinna rajada ja selleks oli ka igati sobiv koht, ent Nõukogude Eesti juhtkond eelistas tegutseda üleliidulise ideoloogia, taasiseseisvunud Eesti juhid

aga äri kasuks.